

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019, ECLI:CZ:NS:2021:25.CDO.3470.2019.3

Číslo: 28/2022

Právní věta:

V nutné obraně ve smyslu § 2905 o. z. jednal ten, kdo odvracel protiprávní útok, který bezprostředně hrozil nebo trval a směřoval proti němu či jiné osobě, jestliže byla obrana potřebná (nezbytná) k účinnému odvrácení útoku a nebyla zcela zjevně nepřiměřená. Míra újmy hrozící obránci ve srovnání se závažností újmy způsobené útočníkovi se posuzuje podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel. Závěru o jednání v nutné obraně nebrání okolnost, že pro totožný skutek bylo proti osobě odvracející útok vedeno trestní stíhání, jež skončilo podmíněným zastavením.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.06.2021

Spisová značka: 25 Cdo 3470/2019

Číslo rozhodnutí: 28

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Nutná obrana, Ztížení společenského uplatnění

Předpisy: § 135 o. s. ř.

§ 2905 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce co do částky 105 868 Kč; jinak dovolání ve zbývajícím rozsahu odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Kladně rozsudkem ze dne 29. 10. 2018, č. j. 14 C 5/2018-85, ve znění opravného usnesení ze dne 20. 12. 2018, č. j. 14 C 5/2018-90, zamítl žalobu na uložení povinnosti žalovanému zaplatit žalobci na náhradu za ztrátu na výdělků 28 740 Kč (výrok I) a na náhradu za ztížení společenského uplatnění 105 868 Kč (výrok II), žalobci současně uložil povinnost nahradit žalovanému náklady řízení ve výši 47 600 Kč. Soud vyšel ze zjištění, že dne 24. 8. 2016 žalobce na pracovišti (vykonával úklidové práce v divadle) nejprve vulgárně a rasisticky nadával spolupracovnici N. K., následně vyšel ven z divadla, aby si stěžoval žalovanému, který byl jejich nadřízeným, a za ním

vyběhla N. K. Žalobce pokračoval ve vulgárních nadávkách směrem k N. K., přistupoval k ní, N. K. před ním couvala až k budově divadla. Žalovaný za situace, kdy žalobce stál těsně před N. K., nadával jí a v jedné ruce držel lopatu a druhou se k ní napřahoval, k žalobci přistoupil a strčil jej do ramene. Žalobce upadl na zem a zlomil si levou ruku; trvalé následky na zdraví žalobce spočívají v omezené hybnosti ruky. Z dokazování rovněž vyplynulo, že žalobce je běžně vulgární, opakovaně se choval hrubě a urážlivě vůči ostatním zaměstnancům. N. K. žalobce bezdůvodně tykal (i v rámci výpovědi v průběhu trestního řízení se o ní vyjadřoval jako o „cucákovi“), nadával jí velmi vulgárními výrazy s rasovým podtextem odkazujícím na její romský původ. Z důvodu svého konfliktního chování mohl žalobce pracovat pouze samostatně, a byl proto již v minulosti převeden na jiné pracoviště. Pracovní poměr s ním byl (ve zkušební době) ukončen nejen z důvodu uvedeného zranění, ale rovněž z důvodu konfliktního jednání vůči ostatním zaměstnancům. Žalovaný byl za popsany skutek trestně stíhán pro přečin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (zavrženíhodného jednání poškozeného) podle § 146a odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. V průběhu trestního řízení žalovaný zaplatil žalobci bolestné v částce 26 470 Kč a Všeobecné zdravotní pojišťovně náklady na ošetření žalobce a po podání obžaloby bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno podle § 307 trestního řádu. Po právní stránce soud uzavřel, že požadované nároky (podle § 2963 a § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku - dále též jen „o. z.“) nelze žalobci přiznat, neboť byly uplatněny v rozporu s dobrými mravy.

2. K odvolání žalobce Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 4. 2019, č. j. 25 Co 64/2019-126, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, ve výroku o náhradě nákladů řízení jej změnil tak, že žalovanému náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně nepřiznal, a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Ztotožnil se se skutkovými závěry soudu prvního stupně a po právní stránce dovedl, že byť vzhledem k podmíněnému zastavení trestního stíhání není tímto rozhodnutím vázán, vychází z něho (§ 135 odst. 2 o. s. ř.) minimálně potud, že se skutek, pro který byl žalovaný trestně stíhán, stal, a proto za něj žalovaný odpovídá. Zabýval se však spoluúčastí žalobce na vzniku škody (§ 2918 o. z.), přičemž uzavřel, že to byl žalobce, kdo celý incident vyvolal tím, že nejprve verbálně útočil na N. K. a choval se tak (blížil se k ní s lopatou v ruce), že žalovaný měl oprávněnou obavu, že jí ublíží na zdraví natolik, že je ohrožena i na životě. Proto zasáhl a při tom došlo nešťastnou shodou náhod k poškození zdraví žalobce. S odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu uzavřel, že převážně se na vzniku škody podílel žalobce (žalovaný pouze zanedbatelně), neboť nebýt úmyslného zavrženíhodného chování žalobce, ke skutku by nedošlo. Žalobce jako první útočil na zájmy chráněné zákonem, a to na zdraví, život, důstojnost, vážnost a čest jiné osoby, tím trestný čin (ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky) vyvolal, přičemž žalovaný pouze odvracel útok poškozeného. Ve smyslu § 2918 o. z. považuje proto odvolací soud nároky žalobce za uplatněné v rozporu s dobrými mravy, neboť nikdo nesmí těžit z protiprávního stavu, který vyvolal (§ 2 odst. 3, § 6 odst. 2 a § 8 o. z.).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost spatřuje v tom, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu při řešení otázky, do jaké míry je civilní soud rozhodující o náhradě škody způsobené trestným činem vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin. Trestní řízení proti žalovanému bylo sice podmíněně zastaveno, ale žalovaný se doznal a soud v trestním řízení neměl pochybnosti o tom, že se skutek stal, že jej spáchal žalovaný, a že tento skutek (zaviněné jednání žalovaného, které je příčinou vzniku škody) je trestným činem. Odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [26 Odo 407/2006](#) a [26 Odo 197/2006](#), podle nichž se soud v občanském soudním řízení o náhradě škody nemůže dostat do rozporu se závěry přijatými co do základu uplatněného nároku pravomocným rozhodnutím soudu v trestní věci. Jako dosud neřešenou předkládá dovolatel otázku, zdali může být požadavek na

náhradu škody způsobené trestným činem od počátku protiprávním. Namítal, že trestný čin je jednáním od počátku protiprávním, proto nemůže požadavek na reparaci následku takového jednání (náhradu újmy trestným činem způsobené) být také protiprávní pro rozpor s dobrými mravy. Závěr soudu, že žalobce svým chováním významně přispěl k tomu, že k incidentu došlo, je v rozporu se skutkovým stavem. Navíc předchozí případné neslušné jednání nemůže opravňovat ke způsobení ublížení na zdraví a uplatnění nároku na náhradu újmy nelze považovat za výkon práva v rozporu s dobrými mravy. To platí za situace, kdy jednání škůdce nenaplnuje znaky okolností vylučujících protiprávnost (nutná obrana, krajní nouze), jako je tomu v předmětné věci. I kdyby žalobce připustil spolu způsobení si újmy, bylo by na místě odškodnění snížit, ale nikoli žalobu zamítnout (rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [25 Cdo 357/2004](#)). Dovolatel považuje za nesprávný rovněž výrok o náhradě nákladů řízení. Navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalovaný ve vyjádření k dovolání zdůraznil, že žalobce opomíjí skutečnost, že civilní soud řeší zcela jinou otázku než soud trestní, přičemž soudy obou stupňů se s předloženou otázkou dostatečně vypořádaly a od ustálené rozhodovací praxe se neodchýlily. Poukázal na to, že to byl žalobce, který mladé ženě hlasitě vulgárně a rasisticky nadával a chystal se ji fyzicky napadnout, čemuž se žalobce snažil zabránit tím, že strčil do žalobce, který v důsledku toho upadl, přičemž si způsobil poranění. Navrhl zamítnutí podaného dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, dále jen „o. s. ř.“, a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., se zabýval jeho přípustností.

6. V řízení, jehož předmětem je částka skládající se z několika samostatných nároků, odvíjejících se od odlišného skutkového základu, má rozhodnutí o každém z nich charakter samostatného výroku a přípustnost dovolání je třeba zkoumat samostatně, a to bez ohledu na to, že tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a že o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. [32 Odo 747/2002](#), Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen „Soubor“, C 2236, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. [30 Cdo 3238/2013](#), nebo rozsudek ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. [25 Cdo 2245/2017](#), publikovaný pod č. 7/2019 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „Sbírka“). Tyto judikatorní závěry jsou použitelné i po změně § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. provedené s účinností od 30. 9. 2017 zákonem č. 296/2017 Sb. (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. [25 Cdo 1791/2018](#), nebo ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. [25 Cdo 253/2019](#)). Odvolací soud rozhodl o žalobě sestávající ze dvou samostatných nároků – náhrady za ztrátu na výdělku v částce 28 740 Kč a náhrady za ztížení společenského uplatnění ve výši 105 868 Kč, přičemž nárok na náhradu za ztrátu na výdělku nepřevyšuje limit stanovený v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř.; proto je dovolání proti rozhodnutí o tomto nároku nepřijatelné a dovolací soud je podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. odmítl.

7. Námitka, že závěr soudu, že žalobce svým chováním významně přispěl ke vzniku incidentu, je v rozporu se skutkovým stavem, má charakter nesouhlasu se skutkovými závěry. Dovolatel na odlišném skutkovém stavu buduje své vlastní, od odvolacího soudu odlišné právní posouzení a uplatňuje tím jiný než přípustný dovolací důvod podle § 241a o. s. ř., podle něhož lze dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Námitky proti zjištěnému skutkovému stavu nejsou předmětem dovolacího přezkumu a ani nezakládají přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2394/2013](#), uveřejněné pod č. 4/2014 Sbírky).

8. Dovoláním byly napadeny i výroky o náhradě nákladů řízení, a to výrok, kterým odvolací soud změnil (ve prospěch žalobce) rozhodnutí soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení, a výrok o náhradě nákladů odvolacího řízení. Avšak přípustnost dovolání proti výrokům o náhradě nákladů řízení je vyloučena ustanovením § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř., a proto i v tomto rozsahu dovolací soud dovolání podle výše citovaného ustanovení odmítl.

9. Dovolatel dále shledává rozpor ve výkladu otázky vázanosti soudu rozhodnutími vydanými v trestním řízení odvolacím soudem s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Výkladem vázanosti soudu v občanskoprávním řízení rozhodnutími jiných státních orgánů se Nejvyšší soud zabýval v řadě rozhodnutí. V nich vyložil, že z ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. se podává, že soud je v civilním řízení vázán rozhodnutím, že byl spáchán trestný čin. To znamená, že je vázán výrokem odsuzujícího rozsudku, nikoliv však jeho odůvodněním (stanovisko bývalého Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. [Cpj 35/78](#), uveřejněné pod č. 22/1979 Sbírky nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2017, sp. zn. [28 Cdo 5216/2016](#)). Z uvedeného *a contrario* vyplývá, že není vázán jiným rozhodnutím v trestním řízení, tedy ani usnesením o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 a násl. trestního řádu (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. [25 Cdo 3442/2009](#), ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. [25 Cdo 1623/2010](#), či odůvodnění usnesení ze dne 10. 1. 2019, sp. zn. [25 Cdo 584/2018](#)). Ačkoliv jednou z podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je, že se obviněný dozná k činu, pro který je trestní stíhání vedeno, nejedná se o odsuzující rozsudek (na rozdíl od trestního příkazu); soud z takového rozhodnutí pouze vychází (§ 135 odst. 2 o. s. ř.), přičemž je třeba, aby se s ním vypořádal, zejména s ohledem na popis skutku, k němuž se obviněný přiznal. Usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání není rozhodnutím o vině a v případě, kdyby soud byl uvedeným usnesením vázán, byla by porušena presumpce nevinny (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2001, sp. zn. [5 Tz 148/2001](#)). Navíc se nejedná ani o konečné rozhodnutí, nýbrž o rozhodnutí svou povahou toliko mezitímní (Šámal, Pavel a kolektiv. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3474).

10. Odvolací soud při právním posouzení vázanosti rozhodnutím vydaným v trestním řízení vycházel z výše uvedené judikatury. Námitka dovolatele, že se odvolací soud odchýlil od rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [26 Odo 407/2006](#) není důvodná. Soud v odkazovaném rozhodnutí sice uzavřel, že v řízení o náhradě škody se soud v občanském soudním řízení nemůže dostat do rozporu se závěry přijatými co do základu uplatněného nároku pravomocným rozhodnutím soudu v trestní věci, avšak za situace, že žalovaný byl pravomocně odsouzen za trestný čin podvodu (čímž byl soud vázán). Jde tedy o skutkově zcela odlišnou situaci než v projednávané věci, kde bylo trestní řízení podmíněně zastaveno. Obdobně je tomu i v případě odkazovaného rozhodnutí sp. zn. [26 Odo 197/2006](#), kde byl žalovaný odsouzen za trestný čin podílnictví. Z těchto důvodů dovolací soud shledal, že předložená právní otázka byla odvolacím soudem posouzena správně, v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu, a proto nezakládá přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř.

11. Dovolání je však přípustné (ohledně nároku na náhradu újmy za ztížení společenského uplatnění ve výši 105 868 Kč) pro řešení otázky, zda v případě, že byl žalovaný trestně stíhán za skutek, kterým byla žalobci způsobena újma, a trestní stíhání skončilo podmíněným zastavením, může být žalobci odepřena náhrada vzniklé újmy. Tato otázka za daných skutkových okolností a za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

12. Z hlediska hmotného práva se věc posuzuje podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“), neboť ke škodní události došlo po 1. 1. 2014.

13. Podle § 146a odst. 1 trestního zákoníku kdo jinému úmyslně způsobí ublížení na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok.

Podle § 2905 o. z. kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočníkovi újmu, není povinen k její náhradě. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.

Ustanovení § 2905 o. z. zakotvuje právo bránit se protiprávnímu útoku jiného a pro takový případ stanoví, že osoba, jež způsobila újmu, není povinna k její náhradě, i když jinak byly splněny předpoklady odpovědnosti za újmu (jednání, které by za běžných okolností muselo být chápáno jako protiprávní, újma a příčinná souvislost mezi nimi). Jinak řečeno, citované ustanovení vylučuje protiprávnost jednání osoby bránící se útoku. Nutnou obranou (v občanskoprávním pojetí) rozumíme jednání směřující k odražení protiprávního bezprostředně hrozícího nebo trvajícího útoku proti majetku, zdraví, případně přirozeným právům člověka (případně právnické osoby). Základními předpoklady pro posouzení, zda šlo o jednání v nutné obraně, je protiprávnost odvraceného útoku, který musí bezprostředně hrozit nebo trvat, a vznik újmy útočníkovi. Obrana přitom musí být potřebná (nezbytná) k účinnému odvrácení útoku, nesmí být zcela zjevně nepřiměřená, přičemž míra hrozící újmy musí být posouzena se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tj. podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. [5 Tdo 1283/2014](#), nebo ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. [6 Tdo 93/2011](#)). O nutnou obranu jde i v případě, že útok směřuje proti jiné osobě.

14. V projednávané věci jsou splněny všechny shora uvedené základní předpoklady pro závěr, že žalovaný jednal v nutné obraně. Ze skutkových zjištění vyplývá, že žalobce konflikt s N. K. vyvolal, vulgárními výrazy s poukazem na její romský původ jí nadával a posléze za těchto verbálních útoků se těsně k ní přiblížil s lopatou v ruce a druhou rukou se napřahoval k ráně. Takové jednání je jednáním protiprávním, neboť se dotýká důstojnosti napadené osoby a hrozilo poškození jejího zdraví. Jako zavrženíhodné hodnotily jednání žalobce i orgány činné v trestním řízení a posléze i soud vzhledem k předběžné právní kvalifikaci přečinu, z něhož byl žalovaný obviněn. Jestliže stál žalobce těsně před N. K., napřahoval se pravou rukou, přičemž v levé ruce držel lopatu (možnou zbraň), lze dovodit, že jí bezprostředně hrozila újma na zdraví napadením ze strany žalobce. V této situaci žalovaný ve snaze zabránit fyzickému napadení N. K. žalobce odstrčil tak, že upadl na svou levou ruku, kterou si tím zlomil, čímž došlo k újmě na jeho zdraví.

15. Skutečnost, že žalovaný žalobce od N. K. odstrčil úderem rukou do pravého ramene nelze za daných okolností považovat za útok zcela zjevně nepřiměřený popsané situaci. Jednání žalobce v žalovaném důvodně vyvolalo obavu, že N. K. fyzicky napadne, a to tím spíš, že jako jeho nadřízený věděl, že žalobce je na pracovišti znám svou agresivitou. Subjektivně se proto jednání žalobce muselo žalovanému jevit jako bezprostředně ohrožující N. K. a odstrčení žalobce, byť šlo o osobu vyššího věku, odpovídalo dané, žalobcem vyhrocené, situaci. Jinak řečeno, nebylo pravděpodobné, že jiný způsob zásahu by napadenou účinně ochránil.

16. Lze proto uzavřít, že žalovaný způsobil žalobci újmu na zdraví, když od N. K. odvracel bezprostředně hrozící protiprávní útok, a proto není podle § 2905 o. z. povinen žalobci újmu na zdraví nahradit.

17. Tomuto závěru nebrání skutečnost, že proti žalovanému bylo vedeno trestní stíhání pro přečin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a odst. 1 tr. zák.), jež skončilo podmíněným zastavením. Jak bylo již uvedeno, rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání není soud v

občanskoprávním řízení vázán, pouze z něj vychází (§ 135 o. s. ř.). Skutkové závěry, z nichž vycházely soudy nižších stupňů a jež podle § 241 odst. 1 o. s. ř. nepodléhají dovolacímu přezkumu, se zcela opírají o popis skutku v usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání žalovaného (k němuž se doznal). Závěr o právní kvalifikaci tohoto skutku podle trestního zákona je pak závěrem předběžným, který v případě, že by nedošlo k tzv. odklonu (podmíněnému zastavení trestního stíhání), by mohl být v dalším řízení změněn.

18. Odpověď na dovolatelem položenou právní otázku je tedy kladná. Způsobil-li škůdce poškozenému újmu na zdraví jednáním, které je nutnou obranou ve smyslu § 2905 o. z., není povinen k náhradě újmy, přestože proti němu bylo pro totožný skutek vedeno trestní stíhání, jež skončilo podmíněným zastavením.

19. Jestliže odvolací soud zamítavý rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil, je jeho rozhodnutí ve výroku správné, byť se opírá o jiné právní důvody. Odlišné právní posouzení spočívající v závěru, že žalobě nelze vyhovět pro rozpor s dobrými mravy, není důvodem ke zrušení rozsudku odvolacího soudu, neboť všechna skutková zjištění i závěry ohledně průběhu události, povahy útoku žalobce a motivace a způsobu obrany N. K. žalovaným jsou použitelné i z hlediska § 2905 o. z. Proto dovolací soud dovolání žalobce podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.